

cançons, loant vida lunyada de companyia de dones» (*Somni III*, *NCl.*, 88.25); i ha quedat com a cant a la Verge de Montserrat (hi ajudaria una pseudo-etimologia *viro* = *Virgo*?). El P. Villanueva, *Viaje a la Iglesia de Barcelona* (VII, 132, cf. 151) publicà la lletra del *Birolay* copiant-la d'un manuscrit, que per la llengua sembla del S. xv (amb algun detall lingüístic potser canviat posteriorment).² Segons l'EWFS el fr. *virelai* apareix en el S. xiv i és alteració d'un anterior *vireli* del S. xiv amb adaptació a *lai*.³

CPT.: *Lai-lai* mall. pot contenir també aquest mot, si bé entès com una expressió de tornada amb sons imitatius.

¹ Pot ser també el mot *laix* (ultra-catalanització fonètica de *ais* > *aix*) que veiem només en BMetge: «Tems fon / que tots aquells qui són / grans mestres eren mos amics / mas ara -m giten grans pessics, / can me veen jaure al baix, / e gitant-me cascú son laix, / bascant e cridant, --- dien —Veus qui ha gastat / per sa gran colpa ço del seu» i «quan los malvats punits són / cascun los pot gitar son laix, / car justament porten lo faix / que llong temps havien cercat», *Fortuna e Prud.* (*NCl.*, 73.12, 95-24). Jo entendria 'llançar retrets' 'donar queixa (contra algú)': no fóra objecció el fet que en el mateix poema usi *lais* plural, 66.2, precisament el fet de ser plural impedia *-ix*. —² «En el mismo S. xiv se procuró que los visitadores del monasterio de Montserrat se abstuviesen de todo cantar que no fuese devoto, y con este fin se escribieron algunos cánticos, entre otros el llamado *virolay*, único que se ha conservado y que tanta celebridad ha adquirido en los últimos tiempos», MilàF, *O. C.* VI, 183. —³ Segons PMeyer (*Rom.* XIX, 25-6) *vireli* fou més freqüent que *virelai* de primer, i fou primitivament el nom d'una tonada popular, caracteritzada per una tornada com *valuru*, *valura*, *valuraine*, o com *viron*, *viron*, *vai* (cf. el nostre *la-virondó*).

Laic, *laical*, *laïcisme*, *laïcitzar*, *V. llec* *Lailó* (amb variants *lailon*, *lairon*, *DAG.*), potser del medieval *lairó* 'lladregot', sobretot si es tracta de vailets o ragatxos de cuina, contaminat per *vaillet*, al·ludint a allò de *latrones* = *fures* de les comèdies de Plaute (veg. *COQUI*). Cf. el cognom *Lairèt* on potser l'encreuament es féu en direcció inversa *Laire*, *lairó*, *V. lladre* *Laix*, *V. lai* *Lama*, *V. llaua*

LAMA, del tibetà (*blama*, amb *b-* ata emmudida, 'alt sacerdot'), per conducte de l'angl. *lama* [1654], *Skeat*, s. v.

Lambre, *V. ambre* i cf. *llambregar* *Lambrot*, *V. llambrot* (LLAMINER) *Lamella*, *lamellar*, *lamellat*, *lamellibranquis*, i els altres en *lamelli-*, *V. làmina* (LLAUNA)

LAMENT i LAMENTAR, presos dels ll. *lāmēntum* 'plany, queixa' i *lāmēntari* 'planye's, deplorar'. □ 1.ª *doc.*: *lamentar*, fi S. XIII, Llull; *lament* no apareix fins

al S. XIX (-*mento*), si bé se'n cita un cas isolat en un *doc.* de 1488 (? *AlcM*).

«Hublidat só per mos valedors, menyspreat per mos enemics — Aquestes paraules e moltes d'altres dehien los Deu Manaments: e tant fort ploraven e *lamentaven* que Blanquerna no-s podia abstenir de plorar» (*Blanq.*, *NCl.* II, 214.10, cap. 42); apareixen sovint *lamentar* i *lamentació* en JoMartorell, per exemple: «Kirieleyson conegué prestament les armes de son senyor e del rey de Apollònia e dels ducs: lançà dels seus ulls abundants làgremes, e ab gran crits *se lamentava* de la mort de son rey e senyor, e tanta fon la dolor que hagué ---», «mirà la sepultura dels reys e dels ducs, e lo loc on havien posat son germà, contínuament lançant dels seus ulls vives làgremes, *lamentant-se* de la llur gran desventura» (Ag. I, 235, 237 = *Riq.*, 188.13, 189, cap. 80).

Aquí i en molts altres passatges de *Tirant lo Blanc* (cf. les cites dels *DAG.* i *AlcM*). Capdevila imprimeix pertot *llamentar* amb *ll-* i *llamentació* (*NCl.* III, 276 etc., fi cap. 215); Riquer que també modernitzà la grafia ho imprimeix en canvi amb *l-*; en la princeps veig *l-* i no *ll-* en aquest passatge i altres, crec a tots o quasi, amb tot i que en la princeps ja hi ha molts casos de la grafia *ll-* inicial (p. ex. *llur* en el passatge citat) ço que fa pensar que en això tingui més raó Riquer; val a dir que veig imprès *llamētava* en la princeps en el passatge de 188.13, cas únic, del qual fóra lícit de malfiar-se.

Es tracta indubtablement d'un mot erudit. En llatí *lamentari* apareix des de les albes literàries, en Enni, *lamentatio* també des de Plaute, mentre que *lamentum* 'complanta, queixa' no sorgeix fins a Ciceró. De conformitat amb això també en les llengües romàniques, i particularment en català, el verb i el derivat *lamentació* s'usen des d'antic, mentre que *lament* és tardà en la nostra llengua inoït en francès i occità, tardà en castellà [1515], i en italià, si bé ja antic [Dante], d'ús sempre escàs envist el dels altres mots d'aquest grup.

En català com en tot el romànic el mot pertany a la zona grisa entre el lèxic semi-popular i l'erudit; i, entre els que comencen per *L-*, això fa que en la consonant inicial la palatalització no s'hagi produït més que en forma parcial i vacillant; la palatal va generalitzar-se en una part d'aquesta mena de mots (*llegenda*, *llimbs*, *llegat*, *llac* etc.), en d'altres com en el present (*llegítim*, *llegar*, *llògic*, *lliberal*, *enllumenar*/*illuminar* etc.) només s'hi introdueix feblement i en mesura inconstant; sovint en aquests la *ll-* recula en el període recent o s'esvaeix (*llògic* etc.). Quant al mot present, en el Continent la forma amb *L-* ha predominat francament, mentre que les Illes s'hi han mostrat menys propenses. El *DTo.*, que també porta *llàmina*, *llaic(b)*, *llapidari*, només dóna *llamentar*, *llamentació*, *llamentable*; Lacav. vacilla entre *llàmina*, *llaic* i *l-*, es decideix per *lapidari*, i encara manté *llamentar* i els seus derivats.

Però en el Principat ja s'havia eliminat tot seguit aquesta variant antiga, de manera que el sainenista Ig-